

друкованими літерами або спеціальним шрифтом, треба по змозі надати вільні зразки аналогічного характеру [3].

У зв'язку з цим перед слідчим постає ціла низка питань. По-перше, потрібно встановити місцезнаходження документів, які містять вільні зразки почерку та підписів підозрюваної особи, що зазвичай потребує направлення відповідних запитів, а іноді навіть здійснення тимчасового доступу до речей і документів, з метою встановлення додаткових даних про цю особу (наприклад щодо навчання, працевлаштування за певний період, придбання об'єктів рухомого/нерухомого майна, видачі довіреностей та ін.). По-друге, необхідно звернутися до слідчого судді із клопотанням про тимчасовий доступ до відповідних документів (особових справ, документів купівлі-продажу майна), обґрунтувавши необхідність вилучення саме оригіналів документів. Це є досить проблемне питання, оскільки мають місце непоодинокі випадки, коли суди надають слідчому спочатку тимчасовий доступ до документів лише з можливістю отримання копій. Тобто слідчий змушений повторно звертатися із відповідним клопотанням до суду та фактично двічі здійснювати тимчасовий доступ, спочатку отримуючи копії документів, а потім вже оригінали.

Також вилучення необхідних документів може здійснюватися шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, наприклад обшуку чи огляду житла чи іншого володіння особи, що також потребує отримання відповідної ухвали слідчого судді. І це йдеться лише про отримання вільних зразків почерку та підписів, не кажучи вже про вилучення оригіналів документів, які безпосередньо підлягають дослідженню.

Беручи до уваги, що кримінальні провадження зазначеної категорії зазвичай є багатоепізодними та вчиняються групою осіб, під час розслідування виникає необхідність у призначенні та проведенні численних судових почеркознавчих експертиз, що потребує багато часу.

Вирішення зазначених проблемних питань можливе лише за умови внесення змін до КПК України стосовно спрощення процедури тимчасового доступу до речей і документів, наприклад шляхом надання слідчому повноважень самостійно ухвалювати рішення та виносити постанови про тимчасовий доступ до речей і документів, або шляхом визначення тимчасового доступу до речей і документів як слідчої дії, що дасть слідчому змогу доручити його проведення оперативним підрозділам.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. Ст. 88.

3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 в ред. від 20.08.2021 ро. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

Павло ТКАЧЕНКО

здобувач Міжрегіональної
академії управління персоналом
(м. Київ, Україна)

Альбіна ТКАЧЕНКО

магістр правоохоронної діяльності
(м. Дніпро, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДОКТРИНИ

Сучасне українське суспільство переживає складний період відновлення економічного становища в державі разом з новітнім реформуванням суспільних відносин у державному управлінні. Економічна сфера потребує детального реформування з включенням подолання прогалів у законодавстві. Актуальними прогалинами у сфері економічної діяльності держави є саме злочини, вчинені в цій сфері, злочинні дії посадовців, приватних підприємців та осіб рядового складу державного управління, які

пригнічують економічне становище в державі.

Статистичні дані Генеральної прокуратури України надають занадто великі цифри скоєних злочинів у сфері економічної діяльності та за її видами. Станом на 2020 рік з січня по червень поточного року обліковано 125 623 злочини. За видами економічних злочинів можна розмежовувати такі: злочини з використанням державних бюджетних коштів – 7 812; злочини у сфері приватизації – 32; злочини у сфері земельних відносин – 1 184; злочини, вчинені на підприємствах та установах – 116 595 [1]. Причому зазначені кількісні показники не є остаточними, бо не треба забувати про поняття латентність. У цій категорії кримінальних протиправних діянь латентність є притаманною багатьом з таких.

Прогнозування є науковою основою для складання планів боротьби зі злочинністю та запобігання їй [2, с. 192]. Прогнозування злочинності ґрунтується на статистичних закономірностях масового соціального явища та може здійснюватися на кількох рівнях: злочинності загалом; певної категорії злочинності (рецидивної, насильницької, неповнолітніх та ін.); конкретних видів злочинів (вимагання, бандитизм тощо); у межах різних соціальних груп (що сформовані за певними ознаками, такими як: сімейний стан, вік, професія, освіта). Наявні різні види прогнозів, їх типологія може бути побудована за різноманітними критеріями. За територіальною ознакою розрізняють прогнозування: загальнодержавне, регіональне, місцеве, у відповідній галузі народного господарства. Залежно від часу, на який розраховане прогнозування, розрізняють оперативні, короткострокові, середньострокові, довгострокові [3, с. 8].

У практичній діяльності органів, які здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, необхідно застосовувати саме оперативні розрахунки кримінологічного прогнозування, залежно від часу, адже поточні дані можливо проаналізувати в швидкому режимі та виокремити з висновків методи першочергових дій та заходів.

Треба зазначити, що зареєстрована інформація щодо економічних злочинів сягає більше 40 % всієї статистики порівняно з іншими видами злочинів, тому не дивно, що питання запобігання економічним злочинам стає актуальним та нагальним для сьогодення. Кримінологічний аналіз злочинів у сфері економіки надає опосередковані результати щодо тяжкості злочинів у цій сфері. Саме 40 % протиправних діянь з цієї категорії можна віднести до тяжких.

Кримінологічні дослідження свідчать про набуття актуальності зазіхань на економічну систему, які проявляються в примітивних та навіть вульгарних формах. Останнє посідає місце в банківській сфері, де розкрадання в кредитно-фінансових відносинах займають одне з перших місць. Найбільш поширеними засобами вчинення розкрадань є: підробка банківських документів, шахрайство під видом конвертації гривні, використання підроблених пластикових платіжних засобів та присвоєння грошей, отриманих шляхом не надання замовнику товару або послуги. Останнє протиправне діяння є досить поширеним та актуальним в мережі інтернет-магазинів, де очолюють більшість ринку саме шахраї. Також спостерігається стабільна, гнучка тенденція росту організованої злочинності, яка властива розкраданням в дуже значних розмірах та хабарництву. Відбувається зрощування розкрадачів із злодіями, грабіжниками й іншими представниками кримінальної злочинності і активна взаємодія з тіньовою економікою, що утворює фундамент економічної злочинності.

Отже, аналізуючи кримінологічну характеристику злочинів у сфері економіки, треба зазначити, що ці злочинні прояви становлять дедалі більшу загрозу національній безпеці. Ця проблема потребує розроблення плану боротьби зі злочинністю на рівні можливих законодавчих та унормованих дій з боку компетентних правоохоронних органів, вона вимагає дослідження основних факторів, умов, причин та ознак вчинення протиправних діянь, з висновків проведених досліджень, необхідне створення профілактичних дій, заходів запобігання та протидії. З теоретико-правового погляду треба зазначити про необхідність редагування законодавства, яке регулює саме економічні відносини, запровадження жорстких санкцій до винних осіб.

На цей час ця наукова проблема є недостатньо вирішеною, тому становить собою підґрунтя для подальших наукових досліджень та розробок.

1. Статистична інформація про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за поточний 2020 рік. *Генеральна прокуратура України*. URL : <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>

2. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Вид. Паливода А. В., 2006. 192 с.

3. Юртаєва К. В., Шевчук Т. А. Аналіз та прогнозування злочинності : навч. посіб. Харків : ХНУВС МВС України, 2012 р. 11 с.